

Židovské památky

Židé se začali usazovat v českých zemích v 9. století. Tisíciletá přítomnost této početně nepříliš silné, avšak kulturně výrazné pospolitosti proto logicky nemohla zůstat beze stopy. Židovské památky – ghetta, synagogy, hřbitovy, knihy, rukopisy a umělecké předměty – se staly nedílnou součástí kultury České republiky. Jejich poznávání v sobě navíc skrývá poutavé tajemno, lehce okořeněné zvědavostí i neznalostí. Není divu – památky na nejvýznamnější menšinovou komunitu byly po celá desetiletí záměrně likvidovány, a tak je svět židovských tradic a zvyků pro laiky stále plný překvapení a zajímavých zjištění. Každá synagoga, dům či hřbitov v sobě navíc nesou tragické poselství, živé i po desítkách let. Několik pozoruhodných míst najdete i na Šumavě a v Pošumaví – tentokrát si ovšem nenecháme to nejlepší na konec, ale rovnou tam začneme.

Židovské památky

◀ Muzeum Dr. Šimona Adlera
v Dobré Vodě u Hartmanic

Hartmanice

Historie Hartmanic je dobrým příkladem toho, jak úzce se v minulosti v tomto regionu propojily životy Čechů, Němců a Židů. Bohatá hornická osada s celníci a výhodnou polohou na zemské stezce zažívala podobně jako nedaleké Kašperské Hory svou zlatou éru během 14. století, kdy se v okolí těžilo zlato; ke zbytkům štol v Černém lese vás dovede naučná stezka Hamižná hora (více o ní v boční liště v této kapitole). Slavnou minulost připomíná rovněž pozdně gotický kostel sv. Barbory, patronky havířů. Od roku 1992 mají Hartmanice opět statut města a do jejich správního katastru patří dvaadvacet osad. Jednou z nich je Dobrá Voda, která leží necelé tři kilometry od města směrem na jih. Osada byla téměř čtyři desetiletí součástí a zároveň správním střediskem rozsáhlého vojenského výcvikového prostoru. V roce 1997 zde bylo otevřeno Muzeum Dr. Šimona Adlera (více o něm v samostatném hesle v této kapitole), navštívit můžete i kostel sv. Vintíře (více o něm v kapitole Duchovní památky), který v době existence vojenského újezdu sloužil jako skladiště.

Městské informační středisko
Hartmanice 40, 342 01 Sušice
tel.: 376 593 059
e-mail: ishartmanice@quick.cz
www.muhartmanice.cz

Muzeum Dr. Šimona Adlera v Dobré Vodě u Hartmanic

Ačkoli Dobrá Voda je maličká osada, položená v horských stráních vysoko nad Hartmanicemi, zajímavostí tu najdete víc než dost. Připomeňme si **poutní kostel sv. Vintíře** s nádherným skleněným oltářem, **kapli**, v níž vyvěrá pramen s údadnými zázračnými účinky, i **Vintířovu kapličku a skálu na blízkém vrcholu Břežník** (o všech více v kapitole **Duchovní památky**).

Během druhé poloviny 20. století, kdy Dobrá Voda byla coby součást vojenského újezdu prakticky odříznuta od světa, se téměř zázrakem zachovalo několik budov. Jednou z nich je rodný dům Šimona Adlera, doktora filozofie, rabína, pedagoga a učence, který v roce 1944 zahynul v koncentračním táboře Osvětim. Dům je upraven jako muzeum, věnované památce tohoto významného židovského rodáka. Kromě informací o životě a díle Šimona Adlera se tu seznámíte s osudy jeho synů, Sinaje a Matytiahu Adlerových, žijících v Izraeli. Velká část expozice je věnována životu, kultuře a náboženství poměrně početné židovské menšiny na Šumavě před druhou světovou válkou. Pokud vás láká objevování židovských památek, najdete tu dostatek informací a podnětů k dalším cestám, protože muzeum mimo jiné připomíná 110 zaniklých židovských komunit západního pomezí Čech od Kraslic až po Modravu. Můžete tu vidět řady dokumentů, fotografií dochovaných stavebních památek, nechybí ani interiér pošumavské hospody, židovské sakrální předměty ze sbírek Západočeského muzea či předměty dokumentující každodenní život Židů na Šumavě na přelomu 19. a 20. století, kdy v Dobré Vodě žil obchodník Wilhelm Adler a prožíval zde své dětství a školní léta Šimon Adler. Část výstavních prostor je také věnována historii blízkých Hartmanic včetně ukázek tradičních šumavských řemesel.

Muzeum vzniklo z iniciativy a za finančního přispění pana Matytiahu Adlera, viceprezidenta Touro College Jerusalem/New York, nákladem města Hartmanice a Ministerstva kultury České republiky. Je jednou z poboček Západočeského muzea v Plzni.

Otvírací doba: ✨
cenová hladina: ★
Dobrá Voda 5, 342 01 Sušice
tel.: 376 593 412
e-mail: muzeumadler@volny.cz,
adler@zcm.cz
www.zcm.cz

▲ Vintířova kaplička

◀ Poutní kostel sv. Vintíře
v Dobré vodě u Hartmanic

▲ Hartmanická synagoga

Synagoga v Hartmanicích

V současné době je v České republice zachováno přes dvě stě synagog. Jednou z nich je synagoga v Hartmanicích, veřejnosti zpřístupněná po rozsáhlé rekonstrukci v květnu 2006. Byla postavena v roce 1883 bývalou židovskou obcí v Hartmanicích a blízkých Kundraticích; Židé tehdy tvořili zhruba 13 % obyvatel těchto vsí.

Podobně jako přibližně šedesát dalších synagog a židovských modliteben v oblasti Šumavy a Českého lesa sloužila i hartmanická synagoga původnímu účelu jen do druhé světové války. V porovnání s jinými ovšem měla štěstí – nebyla vypálena ani zbourána, ale změnila se na truhlářskou dílnu a později skladiště. Druhý zánik jí hrozil v osmdesátých letech 20. století, kdy naštěstí na její demolici chyběly finanční prostředky. V roce 2002 se zchátralé budovy ujalo občanské sdružení Památník Hartmanice.

Dnes je pečlivě opravená hartmanická synagoga ozdobou města. Protože je jednou z mála dochovaných židovských památek v regionu, její návštěvu zařazuje do svých programů řada cestovních kanceláří. V interiéru je instalována expozice soužití Čechů, Němců a Židů na Šumavě a výstava fotografií šumavských vesnic, zlikvidovaných po roce 1948. Kromě toho se zde pořádá řada přednášek, koncertů a besed; aktuální program bývá zveřejňován na internetových stránkách.

Židovský hřbitov se nacházel přibližně kilometr jižně od Hartmanic směrem k osadě Kundratice na okraji lesa. Za druhé světové války jej zlikvidovali nacisté; zbylo po něm jen pár zbytků rozbitých náhrobků a nepatrné torzo ohradní zdi.

Otvírací doba: ✨
 cenová hladina: ★
 Občanské sdružení Památník Hartmanice
 Hartmanice, 342 01 Sušice
 tel.: 732 631 176, 371 343 357,
 376 593 559, 723 953 426
 e-mail: pamatnik@hartmanice.cz
www.hartmanice.cz

Naučná stezka Pod Hamižnou horou u Hartmanic

Kolem vrchu Hamižná u Hartmanic vás provede 1,5 km dlouhá naučná stezka; z městečka vás k ní dovede modrá turistická značka. Stezka vychází z ochrannářského koutku, který vznikl v roce 1970 díky několika nadšencům jako zázemí pro práci s dětmi v oblasti ekologické výchovy. Na 13 panelech je představena oblast po historické a přírodovědné stránce. Z několika míst se otevírá pěkná vyhlídka na Sušicko, Kašperskohorsko a Velharticko, naopak v lese cestou k nejnižšímu bodu stezky jsou patrné zarostlé jámy, takzvané pinky – pozůstatky po těžbě zlata. V ochrannářském koutku je k dispozici posezení, ohniště, minigril a pramen pitné vody.

Připadá-li vám, že trasa je poměrně krátká a leží mimo nejzajímavější partii Šumavy, pak pozor – přesto je vedena jako jedna ze 14 naučných stezek v Evropě na seznamu UNESCO.

Židovský hřbitov v Loučimi ▼

Synagoga ve Kdyni

Nejnámější z mála dochovaných synagog na západě a jihozápadě Čech je bezesporu Velká synagoga v Plzni z roku 1893, druhá největší v Evropě a třetí největší na světě. Kdyňská synagoga je vedle ní jen malou skromnou příbuznou, nicméně představuje ojedinělou stavební památku na židovské osídlení města. Stavba, kombinující novorománské a novorenesanční prvky, vznikla v letech 1862–1863. Finance na její stavbu mezi sebou shromáždili členové kdyňské židovské náboženské obce. Zasvěcena byla 21. ledna 1863, ale od roku 1929 se užívala jen o velkých svátcích, naposledy v roce 1936. Druhou světovou válku přežila synagoga celkem bez úhony zřejmě jako skladiště, po válce přešla do majetku Československé církve husitské.

Patrně nejhorší časy potkaly synagogu paradoxně až v roce 1994. Tehdy církev prodala někdejší templ za 800 000 Kč soukromému vlastníkovi, který chtěl svatyni přeměnit na pivnici. Nakonec synagogu koupilo město, zrekonstruovalo ji do původní podoby a zřídilo zde malé muzeum, věnované historii Kdyně, přádelnictví a tkalcovství. Mezi nejzajímavější exponáty patří například originální raznice na výrobu modrotisku z 19. století či výšivky a krajky z tehdejší továrny bratří Tšídů. V synagoze se dochovala původní výmalba stěn a kleneb, dílo domažlického malíře Amerlinga, několik lavic, dřevěný klasičistní svatostánek a ženská galerie. Synagoga byla spojena se školou a bytem rabína; v těchto prostorách sídlí informační centrum.

Informační centrum Kdyně
Masarykova 12 (synagoga), 345 06 Kdyně
tel.: 379 734 385
e-mail: infocentrum@kdyne.cz
www.kdyne.cz

Pohled na horské pásmo Šumavy od Loučimi ▼

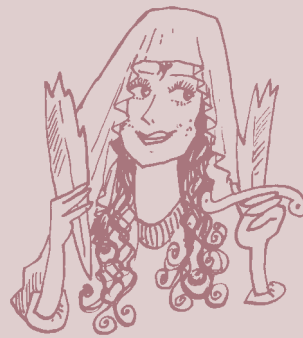
Židovský hřbitov v Loučimi

Židovský hřbitov leží přibližně kilometr od Loučimi severovýchodním směrem na úbočí kopce Jasanka a z centra obce vás k němu dovede žlutá turistická značka. Byl založen v roce 1841 a sloužil židovským obcím v Dlačově, Loučimi, Kdyni, Kolovči a Všerubech. Zachovalo se tu několik desítek starých náhrobků; ten nejstarší pochází z roku 1842 a náleží členům židovské rodiny Augsteinů. Poslední pohřeb do země se tu uskutečnil v roce 1948.

Loučim, 345 06 Kdyně
www.loucim.cz

Další stopy po židovském osídlení byste ve Kdyni hledali marně. Zbytky malé židovské čtvrti byly zbořeny v roce 1979 a na jejím místě vyrostly paneláky. Hřbitov dokonce neexistoval vůbec, protože zemřelí byli pohřbíváni na židovském hřbitově v nedaleké **Loučimi** (více o něm v samostatném hesle v této kapitole).

◀ Cestou k loučimskému židovskému hřbitovu se vám naskytne nádherný výhled na panorama šumavských hraničních hor, kde se v popředí jako vztyčený nebeský ukazováček rýsuje jehlancová věž kostela **Narození Panny Marie v Loučimi** (více o něm v kapitole **Duchovní památky**). V interiéru můžete vidět slavnou sošku **Černé loučimské Madony**, která má v hlavě zaseknutý meč.

Židovský hřbitov v Loučimi ▼

◀ Kasejovická synagoga

Synagoga a židovský hřbitov v Kasejovicích

Kdo někdy procházel starým židovským městem v Boskovicích či Třebíči, toho patrně soubor kasejovických židovských památek nikterak neoslňuje, ale přesto si tady můžete prohlédnout jedno z nejvýznamnějších a nejlépe zachovaných ghett v Pošumaví.

Ghetto vzniklo kolem roku 1727 a tvořilo samostatný urbanistický celek, s městem propojený jedinou uličkou. Dnes sem vede více komunikací a původní obdélné náměstíčko, v jehož středu stála barokní synagoga, odhalí jen opravdu pozorný návštěvník. Synagoga byla postavena po roce 1763 a bohoslužebným účelům sloužila až do dvacátých let 20. století. Po celkové rekonstrukci byla roku 1994 zpřístupněna jako městské muzeum.

Obdiv si zaslouží jak dochovaná ornamentální výzdoba hlavního sálu, tak bohaté a velmi různorodé sbírky, které shromáždil místní rodák Václav Mentberger (1886–1969). Kolekce zahrnuje řadu cenných předmětů z cínu, litiny a porcelánu, fajáns, kameninu, sklo a dřevěné plastiky. Expozice představuje také místní hrnčířskou výrobu, výrobu dýmek „kasovek“ a také místní slavné výšivky, nechybí ani dobové pohlednice, noviny, plakáty, vyhlášky a další dokumenty. Bohužel, sbírka judaik byla z velké části převezena do Státního židovského muzea v Praze.

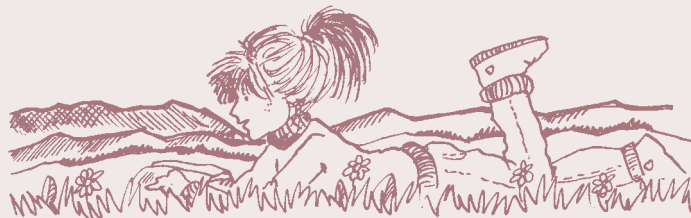
Kasejovický židovský hřbitov s dochovaným souborem barokních a klasicistních náhrobníků se rozkládá na návrší Na Stráži a nejstarší zpráva o něm pochází z roku 1669. Hřbitov byl několikrát rozšiřován pro potřeby židovských náboženských obcí z blízkého okolí; byli sem pohřbíváni lidé z Blatné, Sedlice, Nepomuku, Žinkov, Hvožďan, Bratronice, Bezděkova či Mladého a Starého Smolvice. V nejstarší části najdete náhrobky již z počátku 18. století, nejstarší pochází z roku 1710.

Otvírací doba: ☉
cenová hladina: ★
335 44 Kasejovice
www.kasejovice.cz
www.zidovskemuzeum.cz

▲ ▼ Židovský hřbitov v Kasejovicích

Synagoga a židovský hřbitov ve Čkyni

Klasicistní synagoga z roku 1828 je spolu se synagogou v Bechyni nejstarší dochovanou židovskou svatyní v jižních Čechách a rovněž jednou z posledních vesnických synagog v Čechách vůbec. Jednoduchý a strážlivý styl venkovských zedníků se odrazil ve zvláštní výzdobě, kterou u jiných synagog nenajdete – ať už se jedná o boží oko zobrazené na průčelí templu, nebo figurální malbu na iluzivním oltáři hlavní modlitebny.

Ačkoli synagoga byla v minulosti adaptována na obytný dům a řemeslnou dílnu, čímž byla znehodnocena po architektonické i umělecké stránce, právě díky tomuto využití ji nepostihl osud řady jiných modliteben. V současné době se opravuje a v budoucnu by zde mělo vzniknout regionální židovské muzeum s koncertní a výstavní síní. Již v současné době bývá příležitostně otevřena, aktuální program bývá zveřejňován na internetových stránkách.

Na synagogu navazuje židovský hřbitov, jeden z nejhezčích a nejlépe udržovaných v České republice. Nejstarší náhrobek pochází z roku 1688, poslední pohřeb se konal v roce 1942. Součástí hřbitova je dětské oddělení a pietní síň, věnovaná občanům židovského původu ze Čkyně a okolí, kteří zahynuli po okupaci území nacisty.

384 81 Čkyně
www.synagoga-ckyne.cz

Židovský hřbitov v Rabí ▲

Židovský hřbitov v Rabí

Hřbitov se rozkládá na severozápadním svahu hradního vrchu v těsné blízkosti hradeb mohutného **hradu Rabí** (více o něm v kapitole **Hrady a zámky**). Hřbitov byl založen před rokem 1724 a užíván do počátku 20. století. Většina náhrobních kamenů je z bílého vápence a zdobí je vyumělkované barokní rostlinné motivy, často užívané právě na jihu a jihozápadě Čech.

Rabí, 342 01 Sušice
<http://obecrabí.wz.cz>

Židovský hřbitov v Kolinci

Svým umístěním ve velmi příkrém svahu na jihovýchodním okraji městečka je pozoruhodný židovský hřbitov v Kolinci. Byl údajně založen už během 14. století, poprvé je ovšem doložen až ve století osmnáctém. Pohřbívalo se tu až do roku 1939 a najdete tu asi 130 náhrobků; nejstarší čitelný náhrobní nápis se vztahuje k roku 1727.

341 42 Kolínec
www.kolinec.net

◀ Židovský hřbitov v Kolinci

Další židovské památky na Šumavě a v Pošumaví

Co se židovských hřbitovů týče, v této kapitole vám nabízíme jen ta nejzajímavější místa, kde je kromě dávných pohřebišť k vidění i něco navíc. Pokud se rozhodnete pátrat po dalších památkách na vlastní pěst, vodičkem vám mohou být jednak služby informačních center, jednak náš zkrácený přehled konkrétních lokalit.

Dvě z nich jsou proslulé zejména díky **tannim hradům Rožmberk a Švihov** (o obou více v kapitole **Hrady a zámky**). V obou městech mají hřbitovy dva, starý a nový. Na starém hřbitově v Rožmberku nad Vltavou najdete náhrobek z roku 1793 s kuriózním hebrejským nápisem: „Zde spočinul David z Lince. Zemřel v polovině svých let, jeho osudem se stala Eva.“ David se ve skutečnosti jmenoval Isak Miskowitz a byl to rožmberský Žid, který byl zabit na lineckém tržišti. Spolu s ním byli na rožmberském hřbitově pohřbíváni až do roku 1863 také všichni Židé z Lince. Městem se dvěma hřbitovy je rovněž Sušice.

Další židovský hřbitov najdete například ve Strakonících; leží zhruba 1,5 km od strakonického hradu směrem na Pracejovice. Dobové snímky synagogy a části židovského ghetta si můžete prohlédnout v **Muzeu středního Pootaví ve Strakonících** (více o něm v kapitole **Muzea a archeologické památky**).

Pěkná novorománská synagoga s osmibokou věží, dnes využívaná pro různé kulturní účely, stojí na jižním předměstí Českého Krumlova. V roce 1945 sloužila jako křesťanský kostel pro vojáky americké armády, což mimo jiné připomíná armádní znak, dochovaný na stěně modlitebního sálu.

Další židovské hřbitovy najdete například v Dlouhé Vsi u Sušice, Janovicích nad Úhlavou, Nýrsku, Strážově, Velharticích a Volarech.

www.turisturaj.cz

◀ Pamětní deska připomíná horažďovickou synagogu, zbořenou roku 1980